

Dysleksja

Jest to pewien rodzaj trudności w uczeniu się, przy czym trudności te mogą dotyczyć zarówno czytania, pisania jak i liczenia. Wynikają one z występujących u dziecka zakłóceń mowy spostrzegania, ruchu, pamięci czy też koncentracji.

Jednakże dysleksja **NIE JEST** wynikiem wolniejszego rozwoju umysłowego czy też braku inteligencji.

Dysleksja może występować jako:

dysleksja – są to trudności w czytaniu,

dysortografia – trudności w opanowaniu poprawnej pisowni (robi błędy ortograficzne),

dysgrafia - trudności w opanowaniu czytelnego pisma,

dyskalkulia – trudności w uczeniu się matematyki.

W literaturze spotyka się także określenia **legastenia**, specyficzne trudności w uczeniu się. Terminem **hiperdysleksja** określamy trudności w czytaniu ze zrozumieniem. Czytanie jest prawidłowe, ale treść tekstu nie jest zrozumiała dla czytającego. Z kolei **pseudodysleksja** oznacza trudności w czytaniu i pisaniu, które uwarunkowane są zaniedbaniem środowiskowym

W praktyce często używa się terminu dysleksja dla wszystkich zaburzeń łącznie.

Przed przystąpieniem dziecka do szkoły i na początku nauki można zaobserwować takie symptomy:

- trudności w zapinaniu ubrania, sznurowania butów;
- trudności ze stosowaniem zaimków: w środku, na zewnątrz, przed, za itp.;
- trudności z zapamiętaniem i wypełnianiem więcej niż jednego polecenia w tym samym czasie;
- opóźnienie rozwoju mowy: trudności z wypowiedzianiem się, wadliwa wymowa, częste przestawianie głosek, sylab;
- trudności z przypomnieniem sobie nazw przedmiotów;
- mylenie kierunków: lewa-prawa; oburęczność; skrzyżowana lateralizacja;
- trudności w nauce pisania: zwierciadlane odbicie liter, deformowanie kształtu,
- trudności z zapamiętaniem materiału w formie serii, sekwencji: dni tygodnia, nazwy miesięcy, litery alfabetu, tabliczka mnożenia;
- trudności z zapamiętaniem aktualnej daty, daty swoich urodzin, imienin i określenia czasu;
- słabe postępy w nauce czytania;
- dziecko jest mało sprawne ruchowo;
- ma trudności z posługiwaniem się nożyczkami;
- przekręca słowa (mówi np. kraktor);
- ma wadę mowy;
- ma trudności z rozmieszczeniem rysunku na kartce;
- ma problemy z odtworzeniem prostych szlaczeków i figur geometrycznych;
- łatwo rozprasza się;

Wiele z tych symptomów, zdaniem M. Critchleya może przetrwać do okresu szkolnego. Oto one:

SPECYFICZNE TRUDNOŚCI W CZYTANIU

- czytanie wolne, niepewne, "wymęczone",
- częste błędy: pomijanie wyrazów, dodawanie, zniekształcanie i odczytywanie innych, podobnych wyrazów;
- opuszczanie linii lub odczytanie jej ponownie, gubienie miejsca czytania;
- trudności w dzieleniu dłuższych wyrazów na sylaby i syntezie sylab;
- pomijanie interpunkcji, niewłaściwa intonacja czytanej treści;
- przestawianie liter w wyrazie, co zmienia jego sens;
- trudności w wyszukaniu najistotniejszej myśli w tekście;
- niechęć do czytania, zwłaszcza głośnego;

SPECYFICZNE BŁĘDY W PISANIU

- trudności w pisaniu ze słuchu;
- niewłaściwe łączenie liter, mylenie p-b, p-g, n-u, m-w; (inwersja statyczna)
- przestawianie liter w wyrazach (inwersja dynamiczna) lub dodawanie;
- opuszczanie drobnych elementów liter, gubienie liter, opuszczanie końcówek i części wyrazów;
- przestawianie szyku dyktowanych wyrazów;
- trudności w pisaniu ze zmiękczeniami, dwuznakami, głoskami tracącymi dźwięczność(t-d, b-p, k-g);
- nie różnicowanie ę - en - e
- niewłaściwe stosowanie małych i wielkich liter,
- trudności w różnicowaniu wyrazów podobnie brzmiących (bułka - półka);
- błędy typowo ortograficzne wynikające ze słabej pamięci wzrokowej;
- zniekształcanie graficznej strony pisma;
- wolne tempo pisania;
- złe rozmieszczenie pracy pisemnej w przestrzeni;
- brak lub niewłaściwe stosowanie interpunkcji;

TRUDNOŚCI WYSTĘPUJĄCE W NAUCE INNYCH PRZEDMIOTÓW

1. Trudności w rysowaniu jako czynności
 - trudności w rozplanowaniu rysunku
 - zbyt silny lub zbyt słaby n zmiany kierunku w rysunkach (błędny kierunek odwzorowywania)
2. Trudności w nauce języków obcych
 - symptomy takie jak w języku polskim
 - rozbieżność między wymową a pisownią
3. Trudności w uczeniu się pamięciowym
 - tabliczka mnożenia
 - nauka wierszy, piosenek

- ciągi słowne (nazwy miesięcy, dni tygodnia)
- 4. Trudności w nauce geografii
 - utrudnione czytanie mapy
 - niewłaściwa orientacja w stronach świata
- 5. Trudności w nauce geometrii
 - zmiany kierunku w rysunkach geometrycznych
 - trudności w różnicowaniu kształtów geometrycznych
 - zakłócenia orientacji i wyobraźni przestrzennej
 - trudności w rozumieniu pojęć geometrycznych
- 6. trudności występujące w nauce wych. fizycznego
 - błędne rozumienie instrukcji ćwiczeń spowodowane słabą orientacją w schemacie ciała i przestrzeni
 - obniżona sprawność ruchowa
- 7. Dodatkowym symptomem charakterystycznym dla dyslektyka jest nierównomierna koncentracja uwagi i wolne tempo pracy.

PROPOZYCJE ĆWICZEŃ

ĆWICZENIA MANUALNE

- ✓ We wstępnym okresie ćwiczeń oraz dla dzieci młodszych stosuje się rysowanie szlaczków, jeśli dziecko ma kłopoty z odwzorowywaniem może rysować przez kalkę. Należy narysować początek szlaczka, a dziecko będzie kończyć.
- ✓ Po opanowaniu szlaczków można przystąpić do rysowania obrazków za pomocą kropek. Następnie do pisania zdań po śladzie.

ĆWICZENIA SŁUCHOWE

- ✓ Wyszukiwanie obrazków rozpoczynających się na daną głoskę lub sylabę, kolorowanie tych obrazków.
- ✓ Lokalizacja głosek w wyrazie i wyrazu w zdaniu.
- ✓ W ćwiczeniach tych wypowiadamy słowo i prosimy dziecko by powiedziało jaką głoskę słyszy na początku, w środku lub na końcu wyrazu. W dalszym etapie tego ćwiczenia wypowiadamy proste 3-4 wyrazowe zdania i prosimy o powiedzenie pierwszego, trzeciego lub ostatniego wyrazu z tego zdania.
- ✓ Dobieranie litery do obrazka. Pokazujemy dziecku serię obrazków oraz kartoniki z literami. Dziecko dobiera w pary obrazek i literkę, na która wyraz się zaczyna.

ĆWICZENIA WZROKOWE

- ✓ Wstawienie brakujących liter lub sylab w odpowiednie słowa.
- ✓ Dajemy dzieciom kartoniki z obrazkami i prosimy, by nazwały to co jest na obrazku, a nazwę wpisały w wyznaczonym miejscu.

ĆWICZENIA USPRAWNIAJĄCE CZYTANIE I PISANIE

- ✓ Układanie wyrazów z rozsypanki sylabowej.
- ✓ Układanie zdań z rozsypanki zdaniowej.
- ✓ Pokazujemy dziecku obrazek, prosimy, by wypisało jak najwięcej nazw, rzeczy znajdujących się na obrazku. Następnie prosimy, by spróbowało ułożyć zapisane wyrazy w kolejności alfabetycznej. Dziecko wybiera sobie np. pięć wyrazów i układa z nimi zdania dotyczące danego obrazka.

Bibliografia:

1. Bogdanowicz M., *Psychologia kliniczna dziecka w wieku przedszkolnym*, Warszawa 1991
2. Bogdanowicz M., *O dysleksji, czyli specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu*, Lublin 1994
3. Spionek H., *Zaburzenia rozwoju uczniów a niepowodzenia szkolne*, Warszawa 1975
4. Tarkowska I., *Przyczyny trudności w nauce czytania i pisania ...*, Życie Szkoły, 1985/12
5. Szurmiak M., *Podstawy reedukacji uczniów z trudnościami w czytaniu i pisaniu*, Warszawa 1987
6. Kujawa E., Kurzyńska M., *Reedukacja dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu...*, Warszawa 1994

Lateralizacja

Lateralizacja- to postępujący w trakcie rozwoju ruchowego proces, w wyniku którego kształtuje się przewaga jednej strony ciała nad drugą, która nie ogranicza się wyłącznie do pracy **rąk**, choć najwyraźniej zaznacza się właśnie w czynnościach manualnych. Występuje ona również w przypadku **nóg** oraz parzystych narządów zmysłu, zwłaszcza **oczu**. Lateralizację czynności nazywa się też „asymetrią funkcjonalną”.

Lateralizacja nie zjawia się od razu w postaci gotowej, lecz jest **postępującym procesem**, kształtującym się stopniowo wraz z wiekiem i ogólnym rozwojem ruchowym dziecka. Za określoną stronność ciała odpowiada przeciwległa półkula mózgowa.

Najczęściej skupiamy się na obserwowaniu, która ręka dominuje u dziecka. Pierwsze objawy dominacji ręki można zaobserwować już u niemowlęcia, począwszy od ok. 6-7 miesiąca życia dziecka. Przewaga jednej ręki nad drugą staje się wyraźna u wielu dzieci około 4 roku życia. Zwykle na przełomie wieku przedszkolnego i szkolnego ustala się lateralizacja czynności ruchowych rąk, która ostatecznego kształtu nabiera w wieku 12-14 lat.

Wyróżniamy następujące **rodzaje lateralizacji**:

- **jednorodna** – prawostronna (przejawia się dominacją prawej ręki, oka i nogi, świadczy o dominacji półkuli lewej) lub lewostronna (przejawia się dominacją lewej ręki, oka i nogi, świadczy o dominacji półkuli prawej);
- **niejednorodna** (inaczej zwana skrzyżowaną) – polega na wyraźnej czynnościowej przewadze narządów ruchu i zmysłu, ale nie po tej samej stronie, a po obu stronach ciała; można więc spotkać dzieci leworęczne, ale prawonożne i prawonożne. Wariantów tego typu jest kilka i jest to lateralizacja ustalona.
- **nieustalona** – brak ustalonej dominacji poszczególnych narządów ruchu i zmysłu.

Lateralizacja skrzyżowana w zakresie ręki i oka powoduje zaburzenia koordynacji wzrokowo- ruchowej. Utrudnia dziecku kontrolę wzrokową pracy ręki.

Dzieci te mają trudności w pisaniu:

- niekształtne litery
- w nierównych odstępach
- opuszczają linijki

Napotykać także na trudności w czytaniu:

- przeskakują litery
- opuszczają sylaby
- opuszczają wyrazy
- zmieniają kolejność liter.

W przypadku bardzo nasilonych zaburzeń zwłaszcza u uczniów silnie lewostronnie zlateralizowanych, występuje czasami tzw. pismo lustrzane, które polega na kreśleniu znaków stanowiących zwierciadlane odbicie pisma normalnego.

Lateralizacja nieustalona czyli słaba –spotkać ją można gdy nie ma ustalonej dominacji poszczególnych narządów ruchu i zmysłu.

Przejawia się oburęcznością, obunożnością i obuocznością.

Niekiedy obuoczność (czasem także lewooczność) powoduje przeskakiwanie liter przy czytaniu, opuszczanie liter, całych wyrazów oraz zmianę kolejności liter (np. zamiast „rów” dziecko czyta „wór”). Spowodowane jest to przez zmianę roli wiodącej oka.

Jeśli dziecko jest leworęczne i nie ma większych problemów w trakcie różnych ruchowych czynności, profilaktyczna wizyta u specjalisty (psycholog, pedagog) nie jest konieczna.

Jeśli natomiast w toku nauki pisania, rysowania pojawiają się problemy i trudności wówczas dziecko powinno zostać skierowane na badania do poradni.

Jeżeli zauważamy, że nasze dziecko:

- posługuje się sprawnie obiema rękami – na przemian pisze, rysuje ręką lewą i prawą, nie preferując żadnej z nich;
- cechuje słaba sprawność manualna, której może towarzyszyć ogólna niezręczność ciała;
- ma trudności w orientacji w stronach swojego ciała;
- ma trudności w określaniu kierunków przestrzennych,

możemy podejrzewać zaburzenia w procesie lateralizacji.

Obserwacje, bądź wątpliwości warto skonsultować z **pedagogiem lub psychologiem**.

Jako że lateralizacja jest integracyjnym procesem rozwoju – również i na tym polu możemy wspomagać rozwój naszego dziecka. Oto kilka prostych zabaw, ćwiczeń, dzięki którym dzieci lepiej poznają i będą różnicować stronę lewą od prawej, będą swobodniej orientować się w schemacie własnego ciała oraz w kierunkach przestrzennych, a także mogą doskonalić percepcję wzrokową i koordynację wzrokowo – ruchową, oraz zdolności manualne.

1. **Orientacja w schemacie ciała:**

- o podaj mi proszę zabawkę, która leży po lewej stronie, dotknij prawego ucha, pokaż lewe oko, co widzisz po swojej prawej stronie, itp.;
- o zdalnie sterowany miś: dziecko bawi się misiem, a my wskazujemy mu drogę do skarbu: misiu, idź dwa kroki w lewo, teraz prosto, a teraz skreć w prawo i idź aż do poduszki, zobacz – co jest za poduszką?;
- o chwytywanie/rzucanie piłki raz lewą, raz prawą ręką (ze wskazaniem).

2. **Percepcja wzrokowa:**

- o układanki, puzzle, rozcinanki, które składamy z elementów w całość;
- o zauważanie różnic i podobieństw pomiędzy podobnymi ilustracjami, zdjęciami;
- o układanie wg wzoru;
- o komponowanie własnych wzorów;
- o zabawy plasteliną, ciastoliną – modelowanie.

3. **Koordinacja wzrokowo-ruchowa:**

- o kreślenie w powietrzu kształtów geometrycznych, liter, cyfr;
- o kreślenie linii poziomych, pionowych, ukośnych, kształtu koła;
- o rysowanie tzw. leniwej ósemki;
- o rysowanie, malowanie na dużych arkuszach;
- o wypełnianie konturów;
- o rysowanie po śladzie – tzw. ćwiczenia grafomotoryczne;
- o obrysowanie, rysowanie z wykorzystaniem szablonów wewnętrznych i zewnętrznych;
- o malowanie palcami, z wykorzystaniem obu rąk;
- o wycinanie nożyczkami;
- o nawlekanie koralików, makaronu, słomek, itp.

4. **Zdolności manualne:**

- o wydzieranki papierowe;
- o nawijanie nici na szpulkę;
- o zbieranie małych elementów, np. grochu, koralików – np. segregowanie wg koloru itp.

Zasady pracy z dzieckiem leworęcznym

Zasada nr 1

Należy pamiętać, że leworęczność jest równie naturalnym przejawem dominacji jednej z półkul mózgowych, jak praworęczność. Nie jest to powód do niepokoju, ani podejmowania działań zmierzających do przeuczenia dziecka leworęcznego na prawą rękę. Ważne jest stworzenie właściwej atmosfery wokół dziecka, co zapobiega wytworzeniu się aury wyjątkowości czy odmienności, która powoduje, że dziecko czuje się „nieudane”

Zasada nr 2

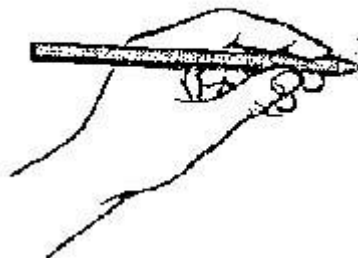
Konieczna jest możliwie wczesna diagnoza: obserwacja w wieku poniemowlęcym i przedszkolnym, badanie diagnostyczne w 5-6 roku życia.

Zasada nr 3

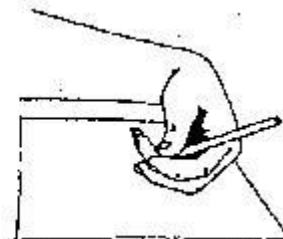
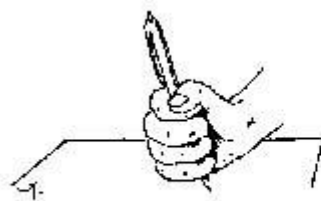
Nie przeuczamy na prawą rękę dzieci: lewostronnie zlateralizowanych, oburęcznych i lewoocznych, o wczesnych przejawach lateralizacji i silnym stopniu przewagi lewej ręki, mało sprawnych motorycznie, opóźnionych w rozwoju umysłowym, u których występują zaburzenia towarzyszące, takie jak jąkanie, objawy nerwicowe.

Zasada nr 4

Podstawowe zalecenia dla dzieci leworęcznych dotyczące nauki pisania: - podczas pisania i rysowania dziecko siedzące przy stole powinno mieć obie stopy oparte o podłogę, a przedramiona o stół, plecy zaś wyprostowane tak, aby centralna oś ciała była pionowa - dziecko leworęczne siedzące w ławce powinno mieć sąsiada po prawej stronie - najlepiej, gdy światło pada na zeszyt leworęcznego dziecka z przodu lub od strony prawej - zeszyt leworęcznego dziecka powinien być ułożony na ławce ukośnie, nachylony w prawą stronę i znajdować się w pewnej odległości od ciała osoby piszącej, a tym samym od dolnego brzegu stołu czy ławki - dziecko leworęczne trzyma ołówek w trzech palcach lewej ręki, a jego koniec skierowany w kierunku ramienia

Prawidłowa postawa oraz trzymanie ołówka przez ucznia leworęcznego.

U dołu niewłaściwe trzymanie ołówka.

Bibliografia

<http://www.ekoludki.elk.edu.pl/pomysly/lateralizacja.htm>

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Lateralizacja>

<http://www.przed.webd.pl/publikacje/p28.php>